

Anna Barwinska-Malajowicz
D.Sc. (Economics), Economics Faculty,
Department of Macroeconomics and International
Relations, University of Rzeszow, Poland
2 Cwiklinskiej Str., Rzeszow, 35-601, Poland
abarmal@gmail.com

Boguslaw Slusarczyk
D.Sc. (Economics), Professor, Economics Faculty,
Department of Macroeconomics and International
Relations, University of Rzeszow, Poland
2 Cwiklinskiej Str., Rzeszow, 35-601, Poland
boguslaw.slusarczyk@gmail.com

Economic activity of population in Subcarpathian region under empirical research

Abstract

Introduction. One of the main things that reflect the economic situation in countries or regions is the market, particularly the labour market. It serves as a barometer indicating the directions and trends for the short and medium terms. Moreover, it is the basis for the correction of the decisions that are being made. Therefore, it stands in the centre of interest of many economists and business practitioners, who are analyzing the mechanism for unemployment reduction and measures of economic activity in the Polish labour market and in separate Polish regions.

The main *purpose* of this article is to present the situation on the labour market in Subcarpathian Voivodeship during the 2011–2014 period. Its first part shows the essence of the theory of economic activity. The next section presents the general characteristics of the labour market in Subcarpathian Voivodeship against Polish background. The article ends with a brief summary of this research.

Methods. The methods used in this research are based on descriptive statistics (tabular description and graphic presentation of research results). The study includes the basic indicators describing the Subcarpathian labour market supply and its impact on the demand side, i.e. the rate of professional activity, the rate of employment and the rate of unemployment. However, special attention is focused on the analysis of the level of unemployment in Subcarpathian Voivodeship conducted in the present research paper, which is justified by the fact that the rate of unemployment is the most essential rate describing the scale and range of disparity on the labour market.

Results and Conclusion. An unveiled discussion and analysis of the results of empirical studies shows that women, young people and people with low professional qualifications are in the worst situation on the labour market. In the instant case, it is essential to focus our attention on the improvement of skills within a job-seeking period, which becomes possible by taking part in various trainings and voluntary service through apprenticeships or internships. This can help individuals to maintain their professional attractiveness on the labour market. We should take action to support the theoretical aspect of education with the possibility of practical training, considering that work experience is required by almost all employers. It is also significant to promote employment and to counteract the negative effects of unemployment among young people as well as breaking the clichés about social and professional roles of women and men.

Keywords: Labour Markets; Employment; Unemployment; Regional Studies; Regional Labour Market; Subcarpathian Region; Poland

JEL Classification: E24; P48; R23

Анна Барвінська-Малайович

доктор економічних наук, кафедра макроекономіки та міжнародних відносин,
Жешувський університет, Жешув, Польща

Богуслав Слюсарчик

доктор економічних наук, професор, кафедра макроекономіки та міжнародних відносин,
Жешувський університет, Жешув, Польща

Економічна активність населення Підкарпатського регіону в світлі емпіричних досліджень

Анотація

Вступ. Ринок праці є відображенням господарської кон'юнктури економіки країни чи регіону. Він виконує роль барометра, що визначає напрямки й тенденції розвитку в короткостроковому та середньостроковому періодах, а також впливає на прийняття рішень в окремих регіонах Польщі.

Мета. Проаналізувати ситуацію на ринку праці Підкарпатського регіону в 2011–2014 роках.

Результати й висновки. Представлений аналіз отриманих результатів емпіричних досліджень доводить, що в найгіршій ситуації на ринку праці перебувають жінки, молодь та люди з низькою професійною кваліфікацією. У зв'язку з вищезгаданим, істотним є забезпечення актуалізації фахових умінь упродовж періоду пошуку роботи, що стає можливим завдяки участі в різних тренінгах, волонтерській діяльності, проходженню практики або стажування для підтримання й підвищення професійної привабливості особи на ринку праці. Важливе значення відіграють акції спрямовані на сприяння працевлаштуванню й протидії негативним наслідкам безробіття серед молоді, а також подолання стереотипів, які мають відношення до сприйняття суспільної та професійної ролі як жінок, так і чоловіків.

Ключові слова: ринок праці; працевлаштування; безробіття; регіональний ринок праці; Підкарпатське воєводство; Польща.

Anna Barwińska-Małajowicz

Dr hab., Wydział Ekonomii, Katedra Makroekonomii i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, Polska

Bogusław Ślusarczyk

Dr hab., Prof. UR, Wydział Ekonomii, Katedra Makroekonomii i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, Polska

Aktywność ekonomiczna ludności regionu podkarpackiego w świetle badań empirycznych

Streszczenie

Wprowadzenie. Zwierciadłem koniunktury gospodarczej panującej w danej gospodarce czy regionie jest rynek, zwłaszcza rynek pracy. Spełnia on rolę barometru wskazującego kierunki i tendencje rozwoju w krótkim i średnim okresie oraz stanowi podstawę podejmowanych decyzji, względnie ich korektę. Dlatego znajduje się on w centrum zainteresowania wielu ekonomistów i praktyków gospodarczych, którzy analizują kształtowanie się stopy bezrobocia i mierników aktywności zawodowej na polskim rynku pracy i w poszczególnych regionach Polski.

Cel. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie sytuacji na podkarpackim rynku pracy w latach 2011-2014.

Rezultaty i wnioski. Zaprezentowane rozważania i analiza otrzymanych wyników badań empirycznych pokazują, że w najgorszej sytuacji na rynku pracy znajdują się kobiety, osoby młode oraz o niskich kwalifikacjach zawodowych. W związku z powyższym niezwykle istotna jest troska o aktualizowanie posiadanych umiejętności przez cały okres poszukiwania pracy, co jest możliwe na drodze udziału w różnych szkoleniach, wolontariacie, poprzez odbywanie praktyki czy stażu, co pomaga jednostce utrzymać atrakcyjność zawodową na rynku pracy. Ponadto – ze względu na wymagane przez niemal wszystkich pracodawców posiadanie doświadczenia zawodowego – niezwykle istotną kwestią jest podejmowanie działań zmierzających do poparcia teoretycznych treści przekazywanych na różnych etapach kształcenia możliwościami kształcenia praktycznego. Nie bez znaczenia jest również prowadzenie akcji na rzecz promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom bezrobocia wśród osób młodych, jak również przełamania stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych kobiety i mężczyzny.

Słowa kluczowe: rynek pracy; zatrudnienie; bezrobocie; regionalny rynek pracy.

1. Wprowadzenie

Zwierciadłem koniunktury gospodarczej panującej w danej gospodarce czy regionie jest rynek, zwłaszcza rynek pracy. Na nim dokonuje się weryfikacja najważniejszych założeń realizowanej polityki społeczno-gospodarczej. Dlatego znajduje się on w centrum zainteresowania wielu ekonomistów i praktyków gospodarczych, którzy analizują kształtowanie się stopy bezrobocia i mierników aktywności zawodowej na polskim rynku pracy i w poszczególnych regionach Polski.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie sytuacji na podkarpackim rynku pracy w latach 2011-2014. W pierwszej części przedstawiona została istota aktywności ekonomicznej w ujęciu teoretycznym. W kolejnej części zaprezentowano ogólną charakterystykę rynku pracy w województwie podkarpackim na tle Polski. Analizie poddano podstawowe wskaźniki opisujące popytową stronę podkarpackiego rynku pracy i jej wykorzystanie od strony popytowej, tj. współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia oraz stopę bezrobocia, przy czym – w związku z tym, że najbardziej istotnym wskaźnikiem ilustrującym skalę i zakres dysproporcji na rynku pracy jest stopa bezrobocia – szczególną uwagę skoncentrowano na analizie poziomu bezrobocia na Podkarpaciu, którą przeprowadzono w różnych obszarach i przekrojach. Całość zamyka syntetyczne podsumowanie prowadzonych rozważań.

2. Istota aktywności ekonomicznej

Poziom produkcji w danym kraju zależy w znaczącym stopniu od liczby ludności zdolnej do pracy oraz jej efektywności. Wprowadzone reformy przesunęły granicy wieku emerytalnego do 67 lat dla obu płci (jednak w różnych terminach). Etapowe podwyższanie wieku emerytalnego mężczyzn zakończone zostanie w 2020 roku, natomiast kobiet w 2040 roku¹.

W dynamicznej gospodarce bardzo rzadko zdarza się taka sytuacja, by w danym momencie pracowały wszystkie osoby należące do siły roboczej. Te osoby, które pracują, tzn. wykonują pracę najemną lub pracują na własny rachunek, tworzą grupę zatrudnionych. Natomiast te jednostki, które poszukują pracy i gotowe są do jej podjęcia, stanowią grupę bezrobotnych (ludność aktywna zawodowo niezatrudniona). Zasoby siły roboczej (ludność aktywną zawodowo) stanowi więc ludność aktywna zawodowo – zatrudniona, oraz ludność aktywna zawodowo nie zatrudniona (bezrobotni)². Grupa zatrudnionych musi zaspokoić nie tylko swoje potrzeby, ale również potrzeby nieaktywnej zawodowo oraz niezatrudnionej ludności aktywnej zawodowo (bezrobotni).

Proponowana przez Główny Urząd Statystyczny definicja **bieżącej aktywności ekonomicznej** opiera się na zaleceniach Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ oraz Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich [EUROSTAT]. Oznacza ona aktywność lub bierność zawodową w okresie tygodnia.

Do **ludności aktywnej zawodowo** (siły roboczej) zaliczono osoby uznane za **pracujące lub bezrobotne**. International Classification of Status in Employment (ICSE) wyróżnia następujące kategorie osób pracujących:

1. Pracownicy najemni:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, umowa–zlecenie, umowa o dzieło, powołanie, wybór lub mianowanie) w jednostkach państwowych, spółdzielniach, jednostkach organizacji społecznych, politycznych i związków zawodowych, w jednostkach prywatnych, również u osób fizycznych i w indywidualnych gospodarstwach rolnych,
- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- uczniowie, którzy otrzymują wynagrodzenie, a z którymi osoby fizyczne lub zakłady pracy zawarły umowę o przyuczenie do określonej pracy czy o naukę zawodu,
- osoby otrzymujące za wykonywaną pracę ustalony zarobek lub dochód (niekoniecznie w formie pieniężnej) zatrudnione w rodzinnym gospodarstwie rolnym bądź rodzinnej działalności gospodarczej³.

Pracujący na własny rachunek – osoby prowadzące własną działalność gospodarczą poza rolnictwem (zarejestrowaną lub niezarejestrowaną), osoby którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako jednoosobowy podmiot gospodarczy, agenci (we wszystkich rodzajach agencji) oraz członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych, właściciele, współwłaściciele i dzierżawcy indywidualnych gospodarstw rolnych pracujący w tych gospodarstwach. Do tej kategorii zaliczono dwie grupy: pracodawców i pracujących na własny rachunek niezatrudniających pracowników najemnych.

Pomagający członkowie rodzin – osoby, które nieodpłatnie, bez umownego wynagrodzenia pomagają w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej (w tym również gospodarstwa rolnego)⁴.

Wśród podstawowych kategorii ludności z punktu widzenia aktywności ekonomicznej (statusu osób na rynku pracy) oprócz osób pracujących wyodrębnić należy jeszcze **bezrobotnych i biernych zawodowo**.

Osoby bezrobotne – osoby w wieku 15-74 lata, które spełniają jednocześnie trzy warunki: nie były osobami pra-

¹ W stosunku do wcześniejszych rozwiązań pełne prawa emerytalne mężczyźni będą uzyskiwać dwa lata, natomiast kobiety siedem lat później.

² J. Bermond, J. Conet, M. Salor, Kompendium wiedzy o ekonomii, PWN, Warszawa 2005, s. 245.

³ Aktywność ekonomiczna ludności Polski. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 29.

⁴ Ibidem, s. 29-30.

cującymi w okresie badanego tygodnia; aktywnie poszukiwały pracy, wyraziły gotowość do podjęcia pracy w określonym czasie.

Osoby biernie zawodowo – osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, tzn. osoby, które: nie pracowały oraz jej nie poszukiwały; nie pracowały i poszukiwały pracy, ale nie były gotowe do jej podjęcia w określonym czasie; nie pracowały i nie poszukiwały pracy ze względu na to, że miały załatwioną pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w określonym okresie ale nie były gotowe do podjęcia tej pracy⁵.

3. Rynek pracy w województwie podkarpackim na tle Polski – ogólna charakterystyka

Dystans rozwojowy, dzielący województwo podkarpackie od innych, charakteryzujących się wyższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego, regionów w Polsce, znajduje swoje odzwierciedlenie w sytuacji na rynku pracy. Wśród podstawowych wskaźników opisujących podażową stronę rynku pracy i jej wykorzystanie od strony popytowej wyróżnić należy: współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia oraz stopę bezrobocia. Wskaźnikiem o wielkiej wadze jest ponadto poziom wynagrodzeń pracowników. Jednak w związku z tym, że najbardziej istotnym wskaźnikiem ilustrującym skalę i zakres dysproporcji na rynku pracy jest stopa bezrobocia, w niniejszym opracowaniu uwagę skoncentrowano na analizie poziomu bezrobocia na Podkarpaciu przeprowadzonej w różnych obszarach i przekrojach.

Jak wykazuje analiza danych zilustrowanych na rycinie nr 1, od 2007 roku utrzymuje się wyraźny dystans województwa podkarpackiego w stosunku do średniej krajowej w zakre-

Analiza pozostałych wskaźników charakteryzujących rynek pracy wykazuje, że w 2013 roku wskaźnik zatrudnienia na Podkarpaciu był niższy o 2,1 pkt. procentowego w porównaniu ze średnim wskaźnikiem zatrudnienia w Polsce w tej grupie wiekowej (wskaźnik zatrudnienia w Polsce wynosił 50,2%, w woj. podkarpackim 48,1%). Natomiast na nieznacznie wyższym poziomie kształtował się na Podkarpaciu współczynnik aktywności zawodowej (w Polsce : 55,9%, w województwie podkarpackim: 56,2%) (tablica).

Aktywność zawodowa i poziom bezrobocia zróżnicowane są zarówno w przekroju płci, wieku, wykształcenia, jak również w podziale na miasto – wieś. W dalszej części opracowania analizie poddano poziom bezrobocia ze względu na płeć, wiek oraz poziom wykształcenia.

4. Bezrobocie na Podkarpaciu – najważniejsze tendencje

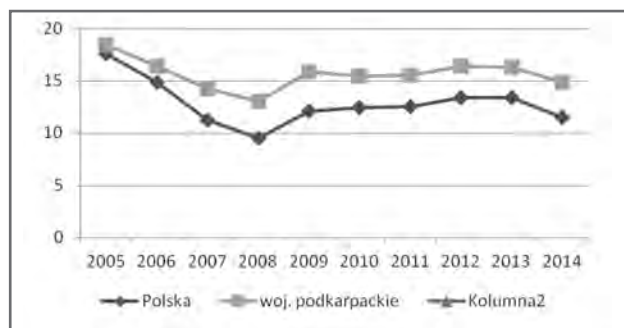
Płeć

Sytuacja kobiet na rynku pracy nie jest korzystna, dużo trudniejsza od sytuacji zawodowej mężczyzn. Mimo, że kobiety są lepiej wykształcone i częściej podnoszą swoje kwalifikacje, to właśnie wśród kobiet występuje wyższy poziom bezrobocia niż u mężczyzn i stosunkowo długo pozostają bez zatrudnienia. Najczęściej są osobami młodymi (w wieku od 18 do 34 lat). Wśród najważniejszych czynników blokujących aktywność zawodową kobiet wymienić należy stereotypy dotyczące ról społecznych kobiety i mężczyzny, podział ofert pracy na tzw. «męskie» i «kobiece», wyobrażenia pracodawców postrzegających kobiety jako osoby, które nie zawsze są zdolne do pracy ze względu na korzystanie z urlopów macierzyńskich, wychowawczych itp.

Badany obszar	Ludność ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia
		Razem	Pracujący	Bezrobotni			
		[w tys.]				[w%]	
POLSKA	31037	17361	15568	1793	13676	55,9	50,2
WOJ. PODKARPACIE	1663	934	800	134	729	56,2	48,1

Źródło: Rocznik Statystyczny Województw 2014, GUS, Warszawa 2014

sie bezrobocia rejestrowanego, przy czym szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest – obserwowany w ostatnich latach – wzrost stopy bezrobocia (według pomiaru BAEL). W roku 2014 stopa bezrobocia na Podkarpaciu wynosiła 14,8%, tym samym była wyższa o 3,3 punktu procentowego od średniej dla całego kraju (ryc. 1). Świadczy to o pogarszającej się sytuacji na rynku pracy w regionie, którego 7% mieszkańców można było w 2013 r. zaliczyć do długotrwale bezrobotnych.

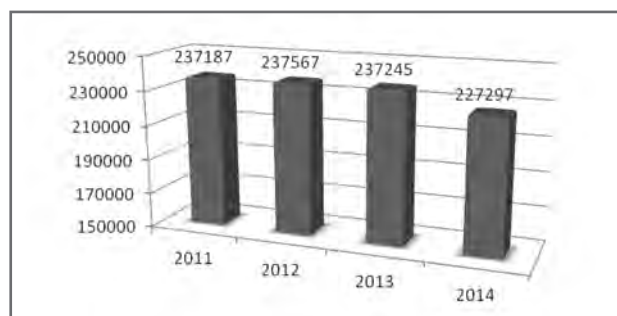

Ryc. 1: Stopa bezrobocia w Polsce i woj. podkarpackim w latach 2005–2014 (%)

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych GUS, Bank Danych Lokalnych (data dostępu: 13.09.2015)

Porównanie danych ilustrującą liczbę bezrobotnych kobiet na Podkarpaciu w latach 2011-2014 wskazuje, że z biegiem czasu sytuacja tej grupy nieznacznie poprawia się (rycina nr 2), co z jednej strony jest rezultatem walki o równouprawnienie, natomiast z drugiej strony jest owocem programów z Unii Europejskiej, które wspierają kobiety na rynku pracy, pomagając im przykładowo w założeniu własnej działalności czy w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

Z danych zestawionych na rycinie nr 2 wynika, że w II kwartale 2012 roku w województwie podkarpackim zarejestrowanych było więcej o około 400 kobiet bezrobotnych niż w tym samym czasie w roku 2011. II kwartał roku 2013 wykazuje nieznaczną, poprawę, bo o około 300 kobiet bezrobotnych

Ryc. 2: Liczba bezrobotnych kobiet w latach 2011–2014 (stan na koniec II kw. każdego roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Rzeszowie

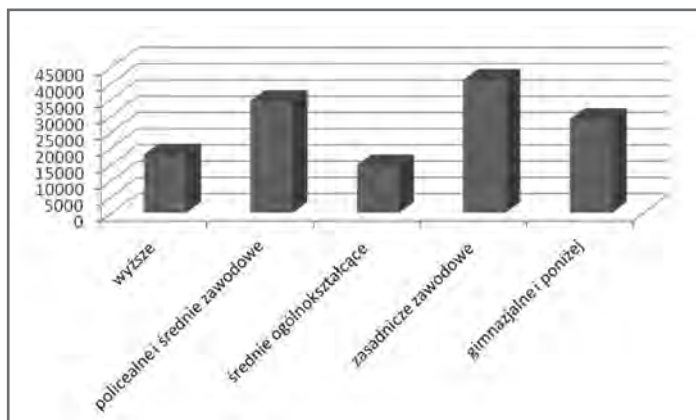
⁵ Aktywność ekonomiczna ludności w województwie podkarpackim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2014, s. 19-20.

mniej. Ten sam okres roku 2014 przyniósł jeszcze większą poprawę (bezrobocie wśród kobiet spadło o 4,2%), sytuacja blisko tysiąca kobiet na rynku pracy poprawiła się – rokuje to również na dalszą poprawę sytuacji kobiet.

Należy zwrócić uwagę, że liczebna przewaga kobiet w grupie osób bezrobotnych wynika często z faktu, że spora część kobiet jest zarejestrowana w Urzędzie Pracy ze statusem osoby bezrobotnej w celu pobierania świadczeń (ubezpieczenie, zasiłek), przy czym są to osoby, które niejednokrotnie nie chcą podejmować pracy, ponieważ preferują zajmowanie się domem oraz dziećmi. Kobiety te nie zawsze mogą liczyć na pomoc najbliższych w opiece nad dzieckiem podczas pracy, zaś opiekunki czy żłobki są kosztowne i nie zawsze dysponują wystarczającą liczbą miejsc dla dzieci. W związku z tym kobiety czekają często na moment, gdy ich dziecko będzie mogło pójść do bezpłatnego przedszkola, i dopiero wówczas starają się o pracę. Jednak wtedy pojawia się kolejny problem związany ze spadkiem kwalifikacji zawodowych podczas długiego okresu pozostawienia bez pracy.

Wykształcenie

W rejestrach urzędów pracy od dłuższego czasu dominują osoby słabo wykształcone. Również w 2014 roku najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w grupie osób posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe (40911 osób) oraz w grupie osób posiadających wykształcenie policealne i średnie zawodowe (34451 osób). W najlepszej sytuacji znajdują się osoby z wykształceniem wyższym (rycina nr 3), jednak od kilku lat można zaobserwować systematyczny wzrost tej grupy osób wśród bezrobotnych.

Ryc. 3: Liczba bezrobotnych w województwie podkarpackim według wykształcenia (II kw. 2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Rzeszowie

Wiek

Podczas rekrutacji wymagane jest zazwyczaj posiadanie przez potencjalnych pracowników praktycznego doświadczenia zawodowego. W województwie podkarpackim największą część ogółu bezrobotnych stanowiły w 2014 roku osoby młode (do 34 roku życia), co najczęściej uwarunkowane jest tym, że zazwyczaj posiadają oni najmniejsze doświadczenie zawodowe. W analizowanym okresie stanowili oni blisko połowę ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (49,32%) (rycina nr 4). W szczególnie niekorzystnej sytuacji znajdują się absolwenci. Niejednokrotnie pierwszym ich doświadczeniem na rynku pracy jest rejestracja w powiatowym urzędzie pracy. W związku z tym istotne znaczenie mają podejmowane przez

urzędy pracy działania na rzecz promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom bezrobocia wśród osób młodych, także w grupie absolwentów.

5. Podsumowanie

Ryc. 4: Bezrobotni według wieku w województwie podkarpackim (II kw. 2014r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WUP w Rzeszowie

Sytuacja na podkarpackim rynku pracy jest niekorzystna, co wynika z analizy poziomu podstawowych wskaźników opisujących rynek pracy, w szczególności stopy bezrobocia. Zaprezentowane powyżej rozważania i analiza otrzymanych wyników badań empirycznych pokazują, że w najgorszej sytuacji znajdują się kobiety, osoby młode, o niskich kwalifikacjach zawodowych. W związku z powyższym niezwykle istotna jest troska o aktualizowanie posiadanych umiejętności przez cały okres poszukiwania pracy, co jest możliwe na drodze udziału w różnych szkoleniach, wolontariacie, poprzez odbywanie praktyki czy stażu, co pomaga jednostce utrzymać atrakcyjność zawodową na rynku pracy. Ponadto – ze względu na wymagane przez niemal wszystkich pracodawców posiadanie doświadczenia zawodowego – niezwykle istotną kwestią jest podejmowanie działań zmierzających do poparcia teoretycznych treści przekazywanych na różnych etapach kształcenia możliwościami kształcenia praktycznego. Nie bez znaczenia jest również prowadzenie akcji na rzecz promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom bezrobocia wśród osób młodych, jak również przełamywania stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych kobiety i mężczyzny.

References

- Główny Urząd Statystyczny (2013). *Aktywność ekonomiczna ludności Polski. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011* (in Pol.).
- Urząd Statystyczny w Rzeszowie (2014). *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie podkarpackim. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011* (in Pol.).
- Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie (2015). *Bazy danych statystycznych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Rzeszowie (II kwartał 2011 – II kwartał 2014)* (in Pol.).
- Bermond, J., Conet, J., & Salor, M. (2005). *Kompendium wiedzy o ekonomii*. Warszawa: PWN (in Pol.).
- Główny Urząd Statystyczny (2015). *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej*. Retrieved from <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/970,pojcie.html> (in Pol.).
- Główny Urząd Statystyczny (2015). *Pojęcia stosowane w statystyce publicznej*. Retrieved from <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/971,pojcie.html> (in Pol.).
- Główny Urząd Statystyczny (2014). *Rocznik Statystyczny Województw 2014* (in Pol.).

Received 2.11.2015